

הצבריות כאידיולוגיה

— זה דעתו של הצבר על עצמו? — הוא מבטח מעצמו, הוא נהנה מעצמו, הוא מרגיש איוו.

(מתוך "שיעור בצברות בסיסית" בקובץ "במאבק").

א. כשנתו של ה"צבר"

הרבה מן הלהג בנגזת ה"צבר" בשיחת יומיים של "מהונכים יפה" ככל העלה הלודת. הרבה מן השיגרה בדיבור זה, המדרדר מתוך הרגל ללא מתשכה וללא בקורת. כפנסק רשימותי מלפני זמן מצאתי כתוב:

"לכתי תקופה.

מכתב-בכורות סמלית היא. הכן שואל והאב אינו עונה, הכן לוקה. הכן קוצר את שהאב זרע. נקמת התקופה בבנים. מה הם אשמים? מה הטאג? — לא הטאג. האב הטאג. האב הוא שחטא. הנאת החיים לאב ניתנה. תלאת החיים לבן ניתנה. והתלאה מידי האב באה. פרעה מכבד את לבו ובכורו מוכנה.

*

אמא רצה עם הבאננה אחרי בנה. היא פינקה אותו. היא רצתה להעניק לו את שחכמה מעצמה, את האמהות שהיתה מספיקה לעשרה בנים. היא נחנה לו את שכלה לתת לבנים רבים. הוא, הכן, לבו נאה עליו. הוא הכל. הכל מניע לו. אין הוא מסוגל לקבל את הטובה הרבה שאמא משפיעה עליו. הוא ערין. הוא יודע את כוחו. הוא משתמש בכוחו, משתמש כלפי אמא ולכלפי אבא. אנשים מן הצד שהביאו בעקלונם מושגים מוגמרים על נימוס ועל מידות טובות הורצים לשון — איזה דור, בכור שטן.

והכן מהו?

רבותי, בן מוכן. ירכו כמותו בישראל. ישמרו האל מתלאות הימים, כי רבו גם רבו ועל ראש הכן נערמות.

בינתיים גדל לנו דור של בנים ובנות, בן יחיד ובת יחידה, והם "צבריים", גדלים מחולות השפלה ומסלעי ההרים ושרשם כוקע צור ומעמיק עד תחום בחולות רוחות, סערות, סדים וגשמיזעף לא יסיעום ממקום צמיחתם, הם מעורים בטבע ארצנו. הם ילדי הטבע. מי זכנו בכמו אלה? — היתה ערנה?

עד כאן מן הפנסק. לענין הכללי עלי להוסיף — הדברים שרורים וקיימים גם כיום לבת הפיגוראי ליות שבמשל מכת בכורות עיצבה את הכן, אך במהותם של הדברים — חוקה אחת לבת ולבן.

ב. הבאים, ישרש יעקב...

הדור הציוני שנטל לעצמו את תפקיד ההגשמה בעלותו לארץ ידע את סבלות ההתאקלמות וההסתגלות לארץ — לאורה ולחשכה, לשמשה ולחומה, לערפליה ולגשמייה, למר-אות נוף של פריחה וכמישה, של אביבים חדשים וסתוים משונים. דור זה, לא אחת סיננה בלב רבים מבני ומאבותיו הרגשתיגנה על דברים שאבדו ומתוך כך גם על דבר שלא ניתן לתיקון — על שענים. לא ראתה את קו האור הראשון בעולםי יח בארץ ישראל.

אם באת לנתח הרגשה זו, הרי מקורה בכמיהה להתלכדות שלימה, לזהות נמורה ביסודי הנפש. קשה להשלים אף עם הפנסק הקטן שבאחרי דות זו של השאיפה להתלכדות שלימה של האדם עם הארץ, הפנסק של החושתיגדות שלא מן הטבע של המקום אשר בו אתה שואף להתערות.

זוהי, כמוכן, הרגשה פיוטית בעיקר. אבל אף בדור ריאליסטי זה

יודעים להעריך רתשי נפש, דקים מן הדקים, שכשהם מופיעים על פני השטח, ביטויים הוא דרך הפיוט, לאמר, בתמצית הביטוי של המחשי בה והרגשו. המבטלים הרגשה זו בשם איזה ריאליזם מיהש — לא יסוד הידועה בהיות הנפש ולא יסוד התבונה ברוח האדם הם בביטול זה. ה"צבר" יכול, איפוא, להיות "מבטום מעצמו" ולחיות, "נהנה מעצמו" ולהיות "מרגיש איוו" — מבחינה ידועה, הלא היא אותה הרגשה השלימות ללא פגם בעולמו הפנימי כשהוא שרני בהלך-נפש של תחושת הארץ, טבע, נוח, מראות והזיונות.

ג. שלימות ויהירות

הרגשת השלימות אינה מקנה זכות יוחרת. יהירות אינה אלא הצד השני של מטבע הנחיתות, בירוע. גלויי יהירות הם ביטוי פגום בשלימות הנפש. לאמר, הוסר שיווי-משקל. וכשההתמכרות המאזנים של הנפש יורדת, עולה האחרת, אחרי התמרדות לשם התמרדות.

מה שרגילים לבנות, מלחמת אבות ובנים — אינה תמיד על ענין מהותי. אין זה תמיד גם ענין של קידמה. המושגים התמומים על קידמה והתקדמות בשימוש לשון הויכוח הועם פרקם לאור תורת הנפש זה זמן רב. במרוצת הדורות נלמש משהו ומתלמש, כמוכן, בלי הרף, אולם באטיות של תהליכים ביולוגיים בטבע.

על כן לא גרם לי שמתה אותו קובץ "במאבק" של חוג "ארץ ישראל הצעירה". יהירות רונגת בו. לא כרצון אני מציין, כי גילוי ארץ ישראל זה אינו ראשון ואף לא שני לפחות במשך ימי שבתי בארץ ישראל, שבמידתמה, מידה קטנה, כמוכן, — הם מקנים לי זכות "צבר". אמנם באתי לכאן שנים אה-דוה אחרי בר-מצוה ולפי הגדרת חוק ה"צברות" ב"במאבק" מקנה המחוקק זכות זו אך למי שבא לכאן והוא בו י"ג ומטה.

ד. הקו הפוליטי

הדובר מטעם הצברים בקובץ "במאבק" מערים כמקצת על מכקי ריו. הוא הקדים הערת בקורת על הקובץ, על החסר בו וצריך היה לבוא. וזו לשונו: "כשקבוצה של צעירים מופיעה לפני העבר כאופן עצמאי בעתון משלה — אומר העורך — יאמרו שזהו מעשה העזה. כשקבוצה זו מעיזה לבטא דעות פסקניות הסותרות את כל המוסכם והמקובל בישוב — יאמרו שוהי חוצפת".

טוב שנגיד לעורך הצעיר, כי אין זה מעשה העזה ואף לא חוצפה. בתנאי ה"ליונוטיים" של ימינו אין קל מלהוציא קובץ. הקושי מתחיל אך באמירת דברים חדשים באמת. ומין זה אינו מצוי בשפע אף במור הות של צעירים בל. הימים. ההתי מרדות נגד האידאולוגיות של הקשישים והזקנים אנכ זאקסמה של ביטול גמור כלפיהם, היא זאקסמה תיאטראלית אולי יפה מאד, לפי טעמו של מישהו, אולם היא זקופה להצדקה — על בימת החזיון ועל הבמה הספרותית. היא צריכה להציג דיע את עצמה על ידי אידאולוגיה טובה, נאה, מתאימה למצב ולתנאי אים, מזו שנגזר עליה ביטול מוחלט. הצברות כמות שהיא אינה אידוי אה מאורשה באור שבעת הימים עד כי המתורה האנושית שיקמה לה נמונה בפניה יאיוננה. ה"לידות" אינה מולידה קמנודיותמתשכה חרי שות. בו ברגע שהליד מתחיל לתי שוב — עצם הירכר שהוא חושב הוא העצמאי שבו — הוא אנוס להשוב בקמנודיות של המחשבה האנושית.

אני מופם את האנשים הצעירים של ארץ ישראל הצעירה ברצינות גמורה ומניה שהם חושבים, על כן לא זוי להתמרד ולומר, כי יש להשי ליק את האידאולוגיות של הקשישים באשר הן יבוא מתוצרת-היון. ואולם דרוש יוצר של בני המסום. במאמרים הנאים בקובץ אין להצביע על נצנוצי רעיונות שיש בהם מן ההידוש ומן הצעיר. (הן ההתמרדות המילולית אינה הידוש כלל). ועד כמה שבוטא כאן קו מדיני, הרי הוא מובע בכותרת אחת: "כל הסמכויות למניני הישוב".

רבותי הצעירים, כאן מתחיל המישחק המסוכן. איני מתירא מפני צבאיות. זאיני טובל כמקנה של פאציפיזם. אבל הרעיון הזה אינו חדש כלל. כל הסמכויות למניני הישוב — פסוק זה אינו דודש פירדי שים. לא. לא הצבא צריך לקבוע את המדיניות אלא המדינאים. גם בימים האלה — אוסיף: הנוראים האלה — אין למסור את כל הסמך בות לידי המנינים. הם והלילה. היה לא יהיה.

אנחנו חשים לעתים קרובות מדי על עווננו מה פירושה של סמכות מעין זו. הן פועלות בישוב קבוצות שנטלו לעצמן את כל הסמכויות, ודומני שהחוג המתרכז סביב הקר כץ, יודע להעריך את הפעולות הללו ואת הסמכויות התי.

הלך-ידנה מדיני זה נושא בתוכו סכנות חמורות. המנינים הייבים לקבל את מרותו של הישוב, של נבי חרין, של מדינאיו. אנחנו בונים את חיינו על יסודות דאמוקרטיים. כל המערער יסודות אלה מקעקע את בנין חיינו.

באשר אין כל ערובות ליסוד המדי מרי שמתהת להלך-ידנה זה אף שהוא כולו כאיצטלא של סוציאליזם ועבודה — הוא ישתבש עד מהרה, כהכרה שישתבש.

ה. הקו הספרותי

הקובץ הזה אינו ספרותי. המשי תתפיים הם בעיקר עתונאים. לאמר, הם עתונאים בעתיד, למן הקובץ

הזה ואילך. הענה יש כאן. לא אומר חוצפה. כאשר, דומני, הם היו רוצים דוקא בתואר חוצפה. ורצון זה הן יש בו מידה-מרוכה של תמימות, על כן אין "החוצפה" הולמת איתם. יש משום העזה בתכרוזה על "הוצאת חוג העתונאים ארץ ישראל הצעיר" דה"ה. הכרזה זו של ההתנאים בעד תיד מקנה להם, כנראה, את הזכות ללמד עתונאים קשישים בינה — כיצד לכתוב מאמר ראשי, לפי דאצאטם של פיליטוניסטן בעתיד, אמנם יש שואף — אם יודעים טעמי רכת זו את סוד הכתיבה של מאמר רים מענינים, ללא שעמום, מרוץ לא השתמשו בידיעה זו במאמריהם? יקראו נא, במהילה, את המאמרים שנתפרסמו ב"במאבק", המאמרים המדיניים והעצות לאוריאנטציות מדיניות על מעצמות גדולות וקטינות ועל התמרדות בקשישים, התמרדות ארוכה, תזרת ונשנית, ללא שינוי גוון אף בלשון.

הספרות מועטת כאן. המעט אינו מצטרף לכדי שעור ספרותי. אבל יש רמזים על אוריאנטציה ספרותית צעירה. הלא היא "ילקוט הרועים", בין הרועים המשתתפים בילקוט יש סופרים צעירים. ראוי להזכיר, כי סופרי "ילקוט הרועים" מתפרסמים כמעט כולם בכל הכמות הספרותית הקיימות למן "דבר", "משמר" ו"הארץ" עד "מאזנים" ו"גליונות". והתכרים המתפרסמים ב"ילקוט הרועים" או שיכלו להתפרסם באחת הכמות של הקשישים או מוטב היה להם שלא. הפרסמו כלל. מוטב — פירושו מוטב היה לאותם הסופרים עצמם.

משה שמיר ודאי אחד המהוננים שבקבוצה. הוא מפרסם דברים נאים בכל הכמות הספרותיות. הוא פרסם סיפור גם ב"ילקוט הרועים" — הלא הוא "המפתחות האבודים". הנושא וכמה חלקים מן הספור מענינים ויפים מאד. ואולם שמושימה — אולי לכבוד האכסניה, — עשה כמה תעוועים ספרותיים בסיפור זה. לשם מה?

אותו בחור מן הקיבוץ שבא לקפת "כסית" ראה דברים ראיה אכמותית, אבל באילו מהוך כוונה להרע שיבש את הסיפור ואת עצמו בתבלינים שסופר המכבד דברים שבכתב אינו מעלה אותם על הנייר. בכתובת סיפור בתבלינים מעין אלה יש משום הונאה עצמית לסופר. הוא מצדיק את השימוש באמצעים אלה מתוך חיפוש אחרי ביטוי הפשו בכלים הפשיים, בעיקר מתוך שאיפה לשבירת כלים מוגמרים ויצירת כלים חדשים, בכיכול. הונאה עצמית זו הרדימה אצל הסופר את רגש תכפול דת העצמית וזו חולשה שאין לה כפרה.

הזכרתי את משה שמיר כאשר, כי "את אשר יאתב זוכיה".

העתונאים של חוג "ארץ ישראל הצעירה" מתיראים בפני ההתבוללות; אם ייכנסו למערכות העתוננים הקיימים עלולה עצמיותם להיות ניזוקה או להיטשמש. ולא כן הסופר רים הצעירים. הם נכנסו למרקלין הספרותי ואנחנו מודאים את פגני דיהם ושיניהם מתוך רגש העונג למראה לכלוב. ברוך השם, הספרות הצברית אינה מעטמצמת ב"ילקוט הרועים". אנחנו קוראים את דברי ש. יזהר למשל, מתוך הרגשה, כי רק אמן הלשם בהסתכלותו בטבע ארץ-ישראל יכול לראות את "פאתי נבי" כאשר יראהו הוא. ראית נוף ועבודה, אדם ומניע, חול וקידות, אכמית ופעע, אוריות צהרים ושרב מרכר — כשל יזהר היא ראית עיניו של בן-הארץ, של צבר שבצברים. וגם הלשון כאילו עולה אליו מעמקי האדמה והוא מביע את החושותיו בהרמוניה שלימה. לבי סמוך ובטוח, כי אין לו ליתור לחשוש מפני התבוללות; הוא גידול ארץ-ישראלי, וכל רכב שאורכב מסנו לכל גוע, ישא פרו יזהרי.

הנה, כי כן — אם יש מה להניד וכשרון איך להניד ואישיות מנידת — אין כל סכנת התבוללות צפויה למניד אם הוא סופר ואם הוא עתוי

א. מעט זכרונות

יום אחד ואני עלם, חדש בארץ, עומד במשרד הארץ-ישראלי בתל-אביב, לאמר, כמסוד הראשון של ההסתדרות הציונית בארץ ישראל, לפני מלחמת העולם הראשונה. הנת נכנס בחור בעל קומה, נמיש בתנוד עותיו, עיניו שתורית ולכשוש כלבוש ה"משניחים" של הימים ההם שוטג שראשו מבהיק בידו והוא מדבב עברית עסיסית, חמה, כאיש משכיל. עמידתו לפני הפקיד ודיבורו משיכה את תשומת לבני מעיניו הנוערות אתו. הניטול המזדהי כלפי איש שיונה, הפקיד, חשדנות וקשיותת הרבה, הפקיד דיכר באדיבות, והלה גם ענה כאילו באדיבות, אך היה בזה משהו מזור, לא ברור לי. משהו ספתי להסתכל בדובר הרגשתי איזו איכה שופעת ממנו אל סביבו. זה היה א. פ. אגו שיחה הטיל מבט גם בי העומד מן הצד.

לא פגשתיו יותר. שמעו הלך לפניו ולאחריי, וביחוד בגלל קצו הטראגי במלחמה העולמית הראשית נה במרכר מצרים. אך בלבי נשאף נעוץ אותו מבט שוטם כלפי כל שאינו נועל מגפים ושוט בידו. במרוץ הימים נתקלתי במבטים דוי מים והשתי את הבעטנות של ה"גור טאני" העברי.

אחרי שנים בא גלגלו של מבט זה לידי ביטוי בכתב ולאדגון הנ"ד, עונים, בני זכרן-יעקב יבני אהרים אתרים.

טוב היה שאנשי הקובץ של חוג "ארץ ישראל הצעירה" ידעו כלים הללו. אפשר יתכרר להם משהו בעניני זכות בכורה. י ציב